

Vahdeta Ćatić
Maida Karić

NASILJE MEĐU UČENICIMA OSNOVNE ŠKOLE

Sažetak

Nasilje je sve češća pojava među učenicima osnovne škole. Šta je nasilje? Nasilje nije dječija igra, niti školski predmet, nasilje je sve veći problem savremenog doba.

Pokušali smo da na osnovu pedagoško-psiholoških i metodičko-didaktičkih saznanja i rezultata istraživanja predstavimo, ispitamo, utvrdimo i analiziramo da li je prisutno nasilje među učenicima, koje vrste nasilja su prisutne kod učenika, koji su učenici žrtve nasilja, da li roditelji i nastavnici rade nešto kako bi se eventualni problem riješio, ko su zlostavljači i da li postoji spolna razlika kad je u pitanju nasilje.

Za dobijanje podataka koristili smo anketni upitnik, koji se sastojao od dvadeset i četiri pitanja. Ispitanici su bili učenici osnovne škole " Vuk Stefanović Karadžić " u Doboju i to: VI, VII, VIII i IX razredi. Anketirano je ukupno stotinu učenika. Učenici su uzrasta od 10 do 15 godina.

Dobijeni rezultati potvrđuju glavnu hipotezu ovog rada, a to je da je nasilje prisutno među učenicima osnovne škole.

Ključne riječi: nasilje, učenici, osnovna škola, žrtve nasilja

UVOD

S nasiljem se susrećemo svakodnevno u svijetu u kojem živimo, u svim aspektima čovjekovog života, u obitelji, institucijama, školi i sl. Prema prof. dr. Refiku Ćatiću (2003, str.151) nasilje je „uporaba fizičke sile da bi se iznudilo određeno ponašanje ljudi“. Ono ne podrazumijeva uvijek upotrebu fizičke sile, može se vršiti i drugim sredstvima. Učenik je zlostavljan ili viktimiziran kada su on ili ona ponavljano ili trajno izloženi negativnim postupcima od strane jednog ili više učenika (Olweus, 1998). Negativni postupak je kada neko namjerno zadaje ili nastoji zadati ozljedu ili neugodnost drugome – u osnovi ono što je uključeno u odredbu napadačkog ponašanja (Olweus, 1998).

Pod pojmom zlostavljanje podrazumjevaju se „postupci roditelja ili djetetovih skrbnika kojima se djetetu nanosi tjelesna i/ili emocionalna bol ili ga se zanemaruje u toj mjeri da je ugroženo njegovo emocionalno zdravlje i razvoj“ (Tomić, Šehović i Hatibović, a prema Killen, 2001, str.21). Nasilje je, ustvari, oruđe onih koji imaju više moći kako bi pokazali ili pojačali svoju kontrolu nad onima koji je imaju manje. Nasilje je najčešće kombinacija dva ili više oblika nasilja u kojoj dominira jedan od njih. U školama preovladava psihičko i verbalno nasilje, u porodicama fizičko nasilje i zanemarivanje, a na ulici i mjestima gdje se mladi okupljaju dominira fizičko nasilje i seksualno uznemiravanje u kombinaciji sa različitim opojnim sredstvima kao što su droga, alkohol i sl.

Nasilništvo može činiti pojedinac – nasilnik ili skupina, također, meta nasilja može biti pojedinac – žrtva ili skupina. Međutim, u kontekstu nasilništva u školi meta je obično pojedinac, u većini slučajeva pojedinca, koji je žrtva, zlostavlja skupina od dva do tri učenika. Da bi se koristio pojam nasilništvo, mora postojati nesrazmjer snaga, u tom slučaju učenica ili učenik izloženi su negativnim posljedicama, s teškoćom se brane i donekle su nesposobni, bespomoćni u odnosu prema učeniku koji ih zlostavlja. Razlikuje se direktno nasilništvo sa srazmjerno otvorenim napadima na žrtvu i indirektno nasilništvo u obliku društvene izolacije i namjernog isključivanja iz grupe.

Nasilje među vršnjacima

Pod vršnjačkim nasiljem podrazumijevamo događanja u širem okviru škole, kojima pojedinci učenici ili, još češće, grupe učenika, izvode trajno nasilje nad svojim vršnjakom ili mlađim djetetom kojim se tom djetetu, odnosno žrtvi nasilja nanose povrede ili pričinjava bol i neprijatnost.

„Nasilje nad djecom podrazumijeva odnose i ponašanje pojedinaca (odraslih osoba i druge djece) ili institucija (porodica, škola i drugih mjesta gdje se dijete nalazi i kreće) prema djetetu, kojima se ugrožava ili na bilo koji način ometa normalan fizički i psihički razvoj djeteta, zadovoljenje njegovih potreba (njega, ishrana, zdravstvena zaštita) i integritet ličnosti“ (Tomić, Šehović i Hatibović, 2005, str. 48).

Nasilje među djecom u školama je česta pojava i prisutna je stoljećima. Ali na našim prostorima još uvijek ovaj problem nije

zaživio u pravom smislu, još uvijek se ispituje prisutnost nasilja među učenicima, a skoro se do sada ništa nije poduzelo kada su u pitanju preventivski i intervencijski programi, te evaluacija ovih programa.

U svakoj školi postoje djeca koja zlostavljaju drugu djecu i djeca koja trpe ova zlostavljanja. Da bi se dijete zaštitilo, da bi imalo sigurno djetinstvo, donesena je i Konvencija o pravima djeteta i drugi mnogobrojni dokumenti o pravima djece, ali se na našim prostorima o nasilju nad djecom i među djecom uglavnom šuti. Razlog nedavanja značaja ovom problemu, te sakrivanje istine o nasilju od strane vršnjaka može se tražiti u nedostatku informacija, zbog čega je svijest o problemu i razumijevanju njegove prirode ograničena. Malo se pažnje poklanja odnosu djece sa vršnjacima, vrlo često ne prepoznamo djetetovu tjeskobu ili strah zbog neprihvatanja ili zlostavljanja od strane vršnjaka. Tako nasilje među učenicima ostaje, najčešće, skriveno, uglavnom zbog straha od pojačanog nasilja, nepovjerenja u moći drugih ljudi da ga spase nasilja i da nađu rješenje za tu situaciju, strah da će ga okriviti ili da će mu se smijati. Djeca vide i prihvataju nasilje kao dio svog života, a ne kao nešto što im se ne bi trebalo dešavati. Jedan od razloga zašto roditelji na vrijeme ili nikada ne primjećuju da im je dijete žrtva vršnjačkog zlostavljanja može da bude i posljedica nedovoljne komunikacije roditelja i djece. Nasilje među učenicima može biti manifestirano u sljedećim vidovima:

- *fizičko nasilje*: od čupanja za kosu i uši, guranja, šamaranja i batinanja, do teških tjelesnih povreda i okrutnih sadističkih mučenja;
- *psihičko nasilje*: uznemiravanje, isključivanje iz društva i zajedničkih sportskih i drugih aktivnosti, do zanemarivanja i praktične izolacije;
- *verbalno nasilje*: vrijeđanje, ruganje, prijetnje i zastrašivanje, podsmijavanje, intrigiranje, ponižavanje, klevetanje itd;
- *moralno nasilje*: ponižavanje, vrijeđanje, podcjenjivanje, prisiljavanje djeteta da radi stvari koje ne želi;
- *materijalno nasilje*: otimanje novca i dječijih školskih stvari, kaputa, sportske opreme, obuće i sl;
- *seksualno nasilje*. (Tomić, Šehović i Hatibović, 2005, str. 51)

Učestalost nasilja među vršnjacima

Nasilje među učenicima je pojava koja se sve češće javlja. Proganjanje u školama je stoljećima prisutno. Vjerovatno ćemo se svi mi sjetiti proganjanja od strane vršnjaka iz vlastitog školovanja. „U istraživanju Istituta za pedagoška istraživanja u Beogradu pokazalo se da nastavnici i roditelji smatraju da je učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima u školi znatno manja nego što to sami učenici navode. Roditelji često ni ne slute da im je dijete zlostavljano od strane vršnjaka, a nastavnici više pažnje usmjeravaju na dijete napadača, nego na dijete koje je žrtva nasilja.“ (Tomić, Šehović i Hatibović, 2005, str. 54)

Prema jednom istraživanju koje je provedeno u Srbiji više od trećine učenika iz viših razreda osnovne škole je doživjelo vrijeđanje i ismijavanje od strane vršnjaka. Jedna petina njih je navela da im neko prijeti batinama, oko 3 % učenika neko od vršnjaka tuče u školi i fizički povređuje, a 10 % izjavilo je da im drugi učenici otimaju ili uništavaju stvari (Mikljuš – Kos, 2002.). Kod mlađe djece, prema podacima nekih drugih istraživanja, ovakvi oblici nasilja su još učestaliji. Jedino kad se pojave drastični slučajevi, sa teškim posljedicama po žrtvu, masovni mediji stave ovu temu u središte svoga interesiranja.

Najčešći oblici nasilja među učenicima u našim školama su: vrijeđanje i ismijavanje, prijetnje batinama, otimanje i uništavanje stvari. Djevojčice su manje nego dječaci izloženi nasilju vršnjaka, ali među njima ima 10 % onih koje su i same, bar jednom učestvovala u tuči (Tomić, Šehović i Hatibović, 2005.).

Iz istraživanja u engleskim školama došlo se do sljedećih podataka vršnjačkog nasilja u školi:

- prema *iskazima* samih učenika oko 10 – 27 % njih su bar ponekad bili žrtva nasilja,
- oko 10 % učenika mlađih razreda osnovne škole doživjelo je nasilje koje se ponavljalo nekoliko puta sedmično,
- oko 7 % je lično učestvovalo u ulozi napadača u težim oblicima *nasilja* nad vršnjakom,
- oko 6 – 12 % učenika je ponekad učestvovalo u napadu nad vršnjakom,
- u periodu *između* 8. i 16. godine neki od učenika koji su bili žrtva nasilja prestali su to da budu, ali učenici koji su bili napadači ostali su i dalje u toj ulozi,

- najmlađi učenici u školi su u najvećem riziku da će biti zlostavljani, *vjerovatno* zato što su slabiji nego stariji učenici,
- dječaci su češće u ulozi napadača nego djevojčice, ali kao žrtve se i jedni i drugi pojavljuju u jednakom broju,
- oko 30 – 60 % učenika koji su doživjeli nasilje razgovaraju sa svojim nastavnicima o tome, a sa uzrastom učenika se taj broj smanjuje,
- većina učenika (60 %) izjavljuje da ne vole nasilje, neki od njih su uzdržani u tome, ali 20 % je onih učenika koji kažu da bi oni mogli učestvovati u nasilju,
- samo polovina *učenika* je pokušala da nekako pomogne djetetu žrtvi, a 20 % njih ne čini ništa kada vide da je neko dijete napadnuto, jer smatraju da ih se to ne tiče,
- ni nastavnici nisu dovoljno spremni da se umiješaju u odbranu žrtve, 34 % učenika je izjavilo da nastavnici uvijek pokušaju da zaustave nasilje nad učenikom, a 34 % je izjavilo da njihovi nastavnici to nikad ne čine. (prema Tomić, Šehović i Hatibović, 2005, a prema Gašić – Pavišić, 2003)

Škola i nasilje

Kakvi će biti odnosi među učenicima, u velikoj mjeri zavisi od razredne klime, ponašanja učitelja i drugih zaposlenika škole koji svojim ponašanjem i osobinama predstavljaju primjere učenicima. Zato problem nasilja među učenicima treba rješavati na nivou cijele škole pa i društva. To je dužnost škole i obaveza svih zaposlenika škole. Pomoć je, svakako, potrebna i učenik koji vrši nasilje, kako bi svoje ponašanje na vrijeme mogao promijeniti. Škole često rješavaju nasilje tako što zovu policiju. Prije negoli do toga dođe, svaka škola bi trebala da uradi opće i obuhvatne mjere prevencije. Prema prof. Ruži Tomić (2005) to su:

- razvijanje pozitivne psihosocijalne klime u školi,
- primjeri ponašanja i načina rješavanja sukoba koje odrasle osobe u školi daju učenicima,
- jasno izražen negativan stav prema nasilju,
- jasno postavljena i predstavljena pravila ponašanja učenika na času, odmoru, prema drugoj djeci i mlađim učenicima i dosljedno izvođenje tih pravila od strane učitelja i školskog tima,

-
- učitelj treba da bude model korektnog ponašanja,
 - pošten i korektan odnos učitelja prema svim učenicima,
 - usmjerenost škole u pridobivanju znanja – usmjerenost ka radu,
 - škola treba da ima jasna i djeci poznata pravila u vezi sa međusobnim odnosima i ponašanjem, i da se nastoje ta pravila poštovati,
 - odnos između učenika i nastavnika treba da je pošten i pravedan,
 - da su prostorna i vremenska organizacija škole prilagođeni potrebama učenika,
 - što se tiče odnosa među učenicima velike škole su nepovoljnije kada je to u pitanju od malih škola, veliki broj učenika u razredu, također, je nepovoljan, kao i skučen prostor u učionicama, hodnicima, školskim dvorištima,
 - da vlada dobra radna disciplina i atmosfera u školi,
 - zainteresiranost škole i nastavnika za međusobne odnose učenika i spremnost da se učenicima pomogne u izgrađivanju dobrih odnosa,
 - provođenje raznih programa, kao npr. umijeće življenja, da pomognu usvojiti vještine koje će pomoći da se učenici lakše nose sa rizicima savremenog života i oblikuju svoje stavove (UNICEF-ovi materijali, 2003),
 - formiranje servisa za podršku djeci nad kojom se vrši ili je vršeno nasilje.

„Nastavnici za vrijeme odmora treba da dežuraju u dvorištu ili drugim prostorijama gdje borave učenici i da pažljivo promatraju učenike, kako bi mogli reagovati na svaku pojavu konflikta i nasilnog ponašanja. Potrebno je da se kod svih nastavnika u školi razvije osjetljivost na nasilje među učenicima i svijesti o tome da je potrebno pomoći djetetu i zaustaviti nasilje. U preventivne mjere spada i organizovanje saradničkih akcija među učenicima, gdje bi bila uključena i djeca sklona napadanju ostalih učenika.“ (Tomić, Šehović i Hatibović, 2005, str. 64)

Društvo nudi djeci slabu zaštitu od nasilja i djeca nisu sigurna da ih bilo ko, pa i roditelji, mogu zaštititi od nasilja pojedinih vršnjaka. Nažalost, ni sami roditelji ne vide značajne mogućnosti u pogledu zaštite svoje djece. Na nasilje treba reagirati odmah, bez obzira koji je stepan i vid nasilja. Neophodno je

sagledati specifičnost svakog slučaja, jer je za svako dijete koje doživljava nasilje teško, ma o kojem obliku i stepenu nasilja se radilo. Da bi se na nasilje reagiralo, neophodno ga je prepoznati na vrijeme i znati kome se i na koji način obratiti. Kada se u školi pojavi nasilje među učenicima, primjenjuje se program „Krizne intervencije“ koji se sastoji od nekoliko nivoa (prema Tomić, Šehović i Hatibović, 2005, a prema Mikljuš – Kos, 2002):

- **sistemska pristup** na nivou cijele škole uključuje informiranje, raspravljanje, zajedničko traženje rješenja od strane kolektiva škole, ali uključuje i praktične intervencije kao što su povećan nadzor učitelja nad učenicima, jasno postavljena pravila u pogledu ponašanja, dosljedno izvođenje kazne;
- **razredni pristup** odnosi se na to da sa učenicima treba razgovarati o proganjanju koje se događa, kao i o tome šta se u ostalim razredima desilo, jer djeca znaju šta se događa u njihovoj školi; na razrednom sastanku treba informirati o pojavi, u raspravi neka djeca kažu svoje stavove, neka raspravljaju o ponašanju i ulozi proganjača;
- **individualni pristup** podrazumijeva da žrtva mora osjetiti podršku i zaštitu od strane svog učitelja koji treba da podrži dijete svojim razumijevanjem, treba da mu pomogne savjetima kako razviti strategije sprječavanja pojave i savladavanja situacije; znači, individualne intervencije uključuju razgovore sa progonjenim učenicima i njihovim roditeljima, te razgovore sa zlostavljačima i njihovim roditeljima, a prva i osnovna intervencija jeste osigurati sigurnost djetetu i spriječiti daljnje maltretiranje;
- **saradnja sa roditeljima** podrazumijeva da svi roditelji moraju biti upoznati sa konkretnim primjerima proganjanja i pozvani na suradnju; partnerska saradnja sa roditeljima je nužna za zaštitu djeteta, a roditelji trebaju da razgovaraju o proganjanju sa svojom djecom kod kuće, treba da daju svoje prijedloge kako spriječiti pojavu nasilja; važno je, također, objasniti roditeljima šta mogu očekivati od škole ako se desi da su njihova djeca žrtve ili da su njihova djeca zlostavljači.

METOD

Cilj istraživanja je utvrditi prisutnost nasilja među učenicima osnovne škole, te koji vidovi nasilja se susreću među učenicima, ko su najčešće žrtve nasilja, a ko su zlostavljači i utvrdi koje su to preporuke u prevenciji, smanjenju i otklanjanju ovog problema.

U ovom istraživanju korišene su sljedeće metode: metod teorijske analize, Serwey metod i deskriptivni metod. Za prikupljanje podataka u ovom istraživanju korišten je anketni upitnik za učenike, a tehnika anketiranje.

Uzorak ispitanika sačinjavali su učenici osnovne škole "Vuk Stefanović Karadžić" u Doboju. Uzorak sačinjava 100 ispitanika, ispitanici su učenici VI, VII, VIII i IX razreda, dobi od 10 do 15 godina. U VI razredu ispitano je 23 ispitanika, od toga je 7 muškog spola i 14 ženskog spola, uspjeh tri ispitanika je dobar (3), 7 njih ima vrlodobro (4) uspjeh i njih 13 ima odličan (5) uspjeh. Što se tiče VII razreda ispitano je 12 ispitanika ženskog spola, a 11 ispitanika muškog spola, sa uspjehom dobar (3) ima ih 6, vrlodobro (4) 10 ispitanika, a 7 ispitanika sa odličnim (5) uspjehom. U VIII razredu ispitano je 27 ispitanika, 14 muškog i 12 ispitanika ženskog spola, i jedan ispitanik se nije izjasnio kada je u pitanju spol. Od ukupno 27 ispitanika sa odličnim (5) uspjehom ima ih 8, sa vrlodobrim (4) također 8, sa dobrim (3) 7 ispitanika, a 4 ispitanika se nisu izjasnila kada je u pitanju školski uspjeh. I na kraju, u IX razredu ispitano je 27 učenika, od toga njih 13 muškog, a 14 ženskog roda. Što se tiče školskog uspjeha, odličnih (5) ima 12 ispitanika, vrlodobrih (4) 4 ispitanika, dobrih (3) 9 i dovoljnih (2) 2 ispitanika. Većina ispitanika dolazi iz Doboja.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

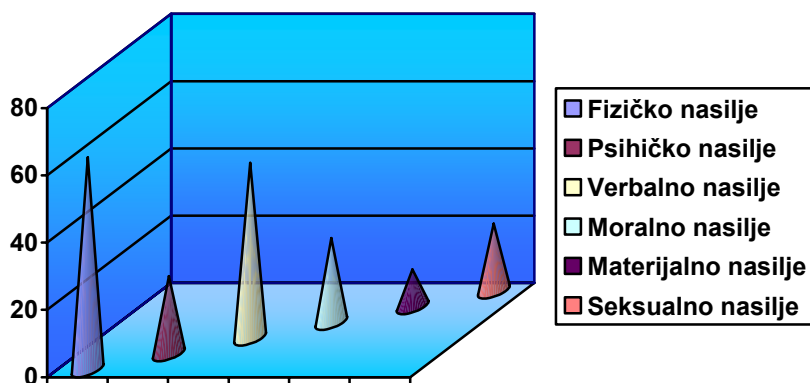
Ispitanici smatraju da je prisutno nasilje među učenicima osnovne škole. 54,00% učenika smatra da je nasilje prisutno, 18,00% ispitanika smatra da nasilje nije prisutno i 28,00% ispitanika se izjasnilo sa možda.

Da bi smo saznali da li su mišljenja učenika statistički značajna ili su slučajna, izračunali smo X^2 test. Dobivena vrijednost X^2 testa je 20,72.

Uz dva stupnja slobode na nivou značajnosti od 0,05 granična vrijednost X^2 je 5,991. S obzirom na činjenicu da je dobiveni hi-kvadrat veći od granične vrijednosti, zaključujemo da postoji statistički značajna razlika između dobivenih i očekivanih

frekvencija, te se prisutnost nasilja može smatrati statistički značajnim, a ne slučajnim.

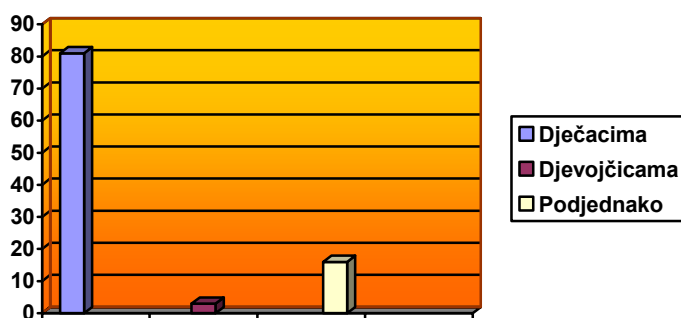
47% ispitanika smatra da je najčešći oblik nasilja fizičko nasilje, 11, 86% ispitanika smatra da je najčešći oblik psihičko nasilje, 26, 80% ispitanika se odlučilo za moralno nasilje, 5, 67% učenika smatra da se materijalno nasilje najčešće javlja, i 10, 31% ispitanika smatra da je seksualno zlostavljanje najčešće prisutno.

Grafikon 1: Prisustvo raličitih oblika nasilja

X^2 iznosi 116,22. Kada smo dobiveni X^2 očitali na 5 stupnju slobode, vidjeli smo da je njegova vrijednost statistički značajna, odnosno da pojava nije slučajna.

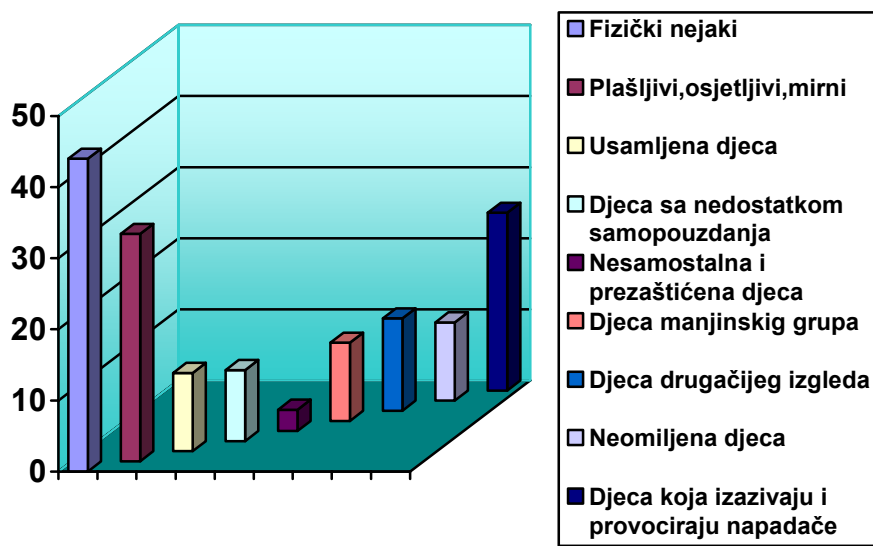
Ispitanici smatraju da je nasilje više prisutno među dječacima, 81,00% ispitanika se slaže sa ovom tvrdnjom, 3,00% ispitanika smatra da je nasilje više prisutno među djevojčicama i 16,00% ispitanika smatra da je nasilje jednako zastupljeno među dječacima i djevojčicama.

Grafikon 2: Prisustvo nasilja među dječacima i djevojčicama

Hi-kvadrat iznosi 104,79. Kad smo dobiveni X^2 očitali na drugu stupnju slobode, vidjeli smo da je njegova vrijednost znatno iznad naznačene, na osnovu toga možemo zaključiti da je dobiveni X^2 značajan.

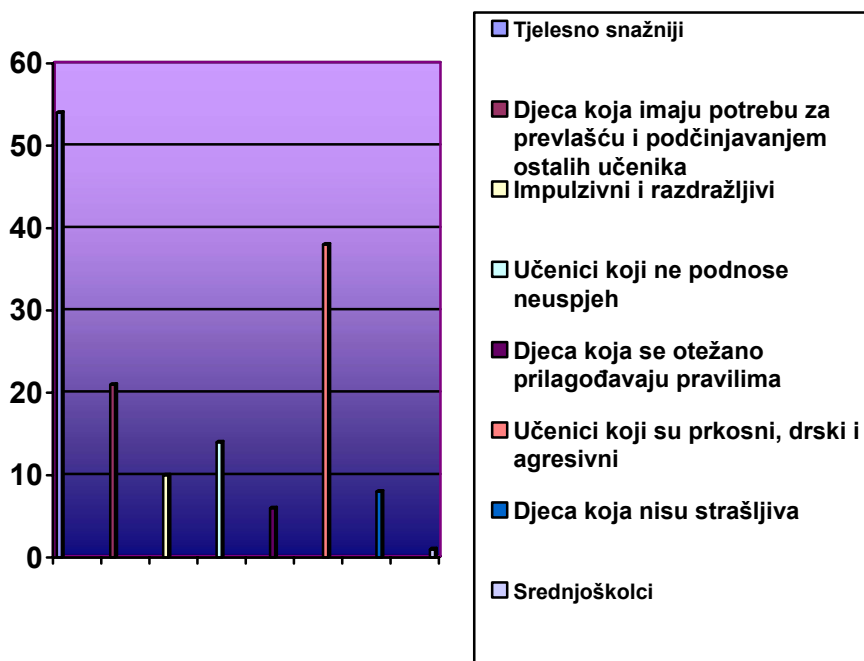
27,33% ispitanika smatra da su najčešće žrtve zlostavljanja učenici koji su fizički nejaki, 19,88% učenika misli da su najčešće izloženi zlostavljanju učenici koji su plašljivi, osjetljivi i mirni, 6,83% ispitanika smatra da su žrtve zlostavljanja učenici koji su usamljeni, zatim djeca manjinskih grupa, i isto toliko ispitanika smatra da su to neomiljena djeca, 6,21% smatra da su to djeca sa nedostatkom samopouzdanja, 1,86% ispitanika misli da su to nesamostalna i prezaštićena djeca, 13,00% smatra da su žrtve zlostavljanja djeca drugačijeg izgleda i 25,53% učenika smatra da su to djeca koja izazivaju i provociraju napadače.

Grafikon 3: Ko su žrtve nasilja?

Dobivena vrijednost X^2 je 87,4. Uz osam stupnjeva slobode na nivou značajnosti od 0,05 granična vrijednost hi-kvadrat testa iznosi 15,5. S obzirom na to da je dobiveni X^2 veći od granične vrijednosti zaključujemo da su odgovori učenika statistički značajni.

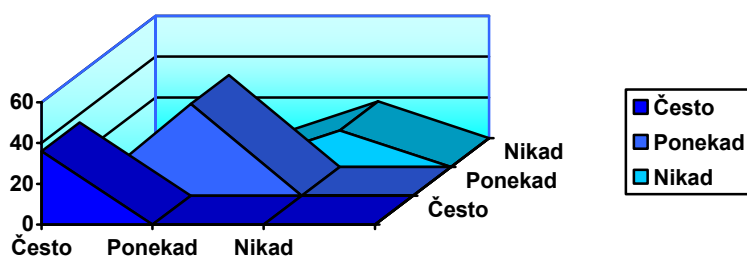
35,53% ispitanika smatra da su zlostavljači učenici koji su tjelesno snažniji, 25,00% učenika smatra da su to učenici koji su prkosni, drski i agresivni.

Grafikon 4: Ko su nasilnici?

Budući da dobiveni X^2 test iznosi 121,57, te da je statistički značajan, zaključujemo da odgovori učenika nisu slučajni.

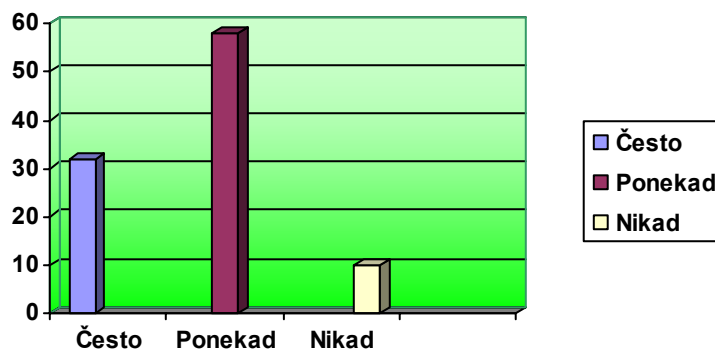
36,00% učenika reklo da često razgovaraju sa svojim nastavnicima i roditeljima o ovom problemu, 45,00% ispitanika ponekad razgovara sa nastavnicima i roditeljima o ovoj temi, a 18,00% učenika nikako ne razgovara o ovom problemu. 1% ispitanika se nije izjasnilo o ovom pitanju.

Grafikon 5: Učestalost razgovora o nasilju s roditeljima i nastavnicima

Vrijednost X^2 je 11,45. Uz dva stupnja slobode na nivou značajnosti od 0,05 granična vrijednost hi-kvadrat testa iznosi 5,991. S obzirom na to da je dobiveni X^2 veći od granične vrijednosti koju očekujemo na drugom stupnju slobode na nivou značajnosti od 0,05, zaključujemo da postoji statistički značajna razlika između dobivenih i očekivanih frekvencija, te se odgovori učenika smatraju statistički značajnim.

32,00% ispitanika razgovara o nasilju i posljedicama nasilja sa svojim nastavnicima, 58,00% ispitanika ponekad razgovara o ovoj temi sa nastavnicima, a 10,00% učenika nikad ne razgovara o nasilju sa nastavnicima.

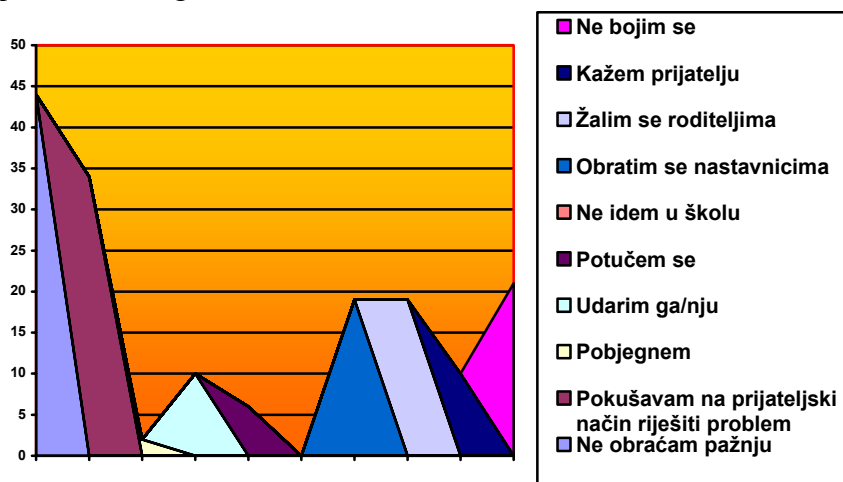

Grafikon 6: Učestalost razgovora sa nastavnicima o nasilju

Dobivena vrijednost X^2 je 34,64. Uz dva stupnja slobode na nivou značajnosti od 0,05 granična vrijednost hi-kvadrat testa

iznosi 5,991. Obzirom da je dobiveni X^2 veći od granične vrijednosti, zaključujemo da postoji statistički značajna razlika između dobivenih i očekivanih frekvencija, te se odgovori ispitanika mogu smatrati statistički značajnim.

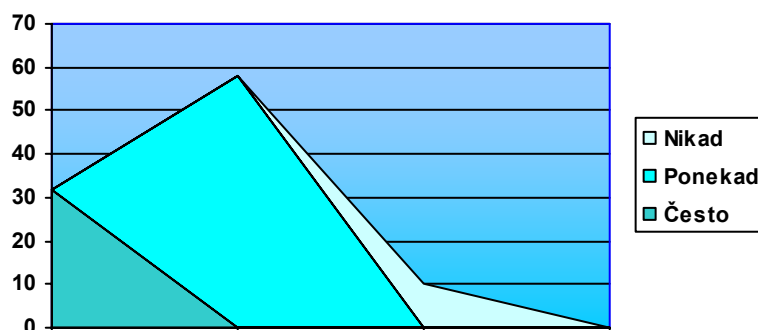
26,67% učenika ne obraća pažnju kada ih neko zadirkuje, 20,61% pokušava problem riješiti na prijateljski način, dok ni jedan ispitanik ne reagira neodlaskom u školu.

Grafikon 7: Reakcija učenika na zadirkivanje

Budući da dobiveni X^2 iznosi 121,36, te da je statistički značajan, zaključujemo da odgovori naših ispitanika nisu slučajni.

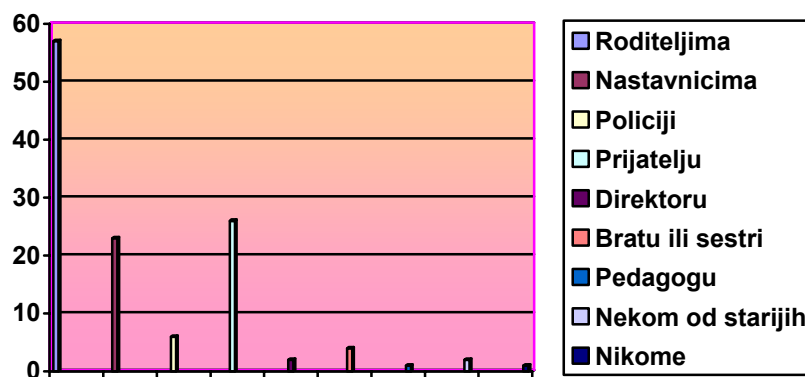
32,00% učenika često se plaši da prijavi nasilje ili da govori o njemu, 58,00% ispitanika se ponekad plaši, i 10,00% ispitanika se nikada ne plaše da govore o nasilju ili da ga prijave.

Grafikon 8: Stavovi učenika o strahu od prijavljivanja nasilja

Dobivena vrijednost X^2 je 24,08. Uz dva stupnja slobode na nivou značajnosti od 0,05 granična vrijednost X^2 je 5,991. S obzirom na to da je dobiveni hi-kvadrat veći od granične vrijednosti, zaključujemo da su odgovori statistički značajni i nisu slučajni.

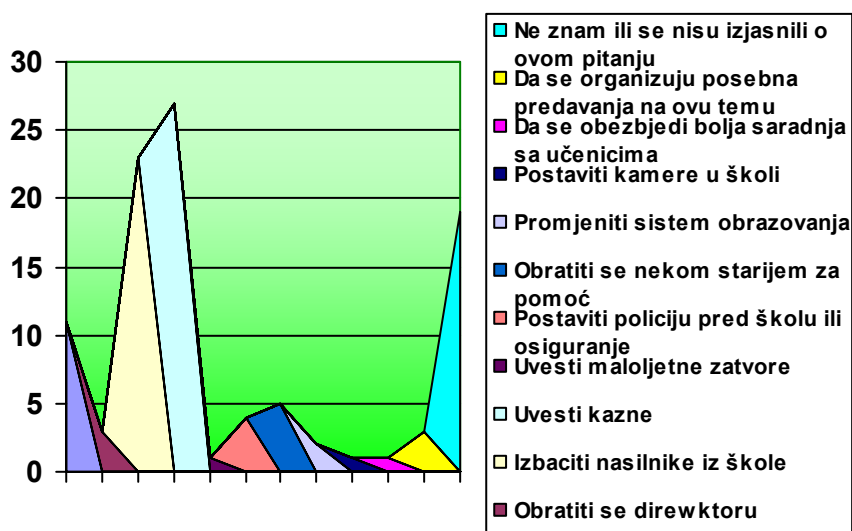
44,19% ispitanika bi se obratilo roditeljima za pomoć, 17,83% nastavnicima, 4,65% policiji, 20,16% prijateljima, 1,55 % direktoru, isto toliko nekome od starijih, 3,10% bratu ili sestri, i 0,77% pedagogu i isti broj ispitanika se ne bi nikome obratio. 5,43% ispitanika se nisu izjasnili kada je riječ o ovome pitanju.

Grafikon 9: Kome bi se obratili za pomoć?

Izračunata vrijednost X^2 testa je 222,18. S obzirom da je dobiveni X^2 veći od granične vrijednosti, zaključujemo da postoji statistički značajna razlika između dobivenih i očekivanih frekvencija, te se odgovori učenika mogu smatrati statistički značajnim.

Učenici najčešće kao mjeru za suzbijanje i smanjenje nasilja najčešće predlažu da se uvedu kazne, 27,00% ispitanika, 23,00% ispitanika predlaže da se nasilnici izbace iz škole, 11,00% smatra da nastavnici, roditelji ili neko drugi od starijih treba da razgovara sa nasilnicima.

Grafikon 10: Prijednozi mjera za suzbijanje nasilja

Dobivena vrijednost X^2 je 116,79. Uz jedanaest stupnjeva slobode na nivou značajnosti od 0,05 granična vrijednost X^2 je 19,7. S obzirom na to da je dobiveni hi-kvadrat veći od granične vrijednosti, zaključujemo da postoji statistički značajna razlika između dobivenih i očekivanih frekvencija, te se odgovori na ovo pitanje smatraju statistički značajnim, a ne slučajnim.

ZAKLJUČAK

Nasilje je prisutno među učenicima osnovne škole i postoje različiti oblici nasilja među učenicima. 63% ispitanika smatra da se fizičko nasilje javlja kao najčešći oblik nasilja, 23% ispitanika smatra da je najviše zastupljeno psihičko nasilje, 52% ispitanika smatra da je to moralno nasilje, 11% da je materijalno, i na kraju 20% smatra da se najčešće javlja seksualno zlostavljanje.

Pretpostavka da postoji spolna razlika u nasilništvu među učenicima osnovne škole je potvrđena, jer je 81% ispitanika odgovorilo da su dječaci više skloni nasilju, 3% je odgovorilo da su to djevojčice, a 16% je odgovorilo da je nasilje podjednako prisutno među učenicima.

44% učenika smatra da su najčešće žrtve zlostavljanja djeca koja su fizički nejaka, a 54% ispitanika je odgovorilo da su najčešće zlostavljači učenici koji su tjelesno snažniji.

Na pitanje da li sa svojim roditeljima i nastavnicima razgovaraju o ovom problemu 36% učenika je reklo da često razgovaraju o ovom problemu, 45% ispitanika je reklo ponekad, a 18% ispitanika je odgovorilo da nikada ne razgovaraju sa nastavnicima i roditeljima o ovom problemu. Oslanjajući se na ove rezultate, možemo reći da je naša podhipoteza potvrđena.

44,19% ispitanika je odgovorilo da se obrate roditeljima kada ih neko zadirkuje. Na pitanje da li se plaše da prijave nasilje ili da govore o njemu 56% ispitanika je reklo da se nikada ne plaše, a na pitanje da li se stide da govore o nasilju 51% učenika je odgovorilo da se ne stide. Na osnovu ovih podataka možemo zaključiti da naša peta podhipoteza nije potvrđena, znači učenici su se obraćali za pomoć i ne postoji strah i stid da se govori o tome.

Kao prijedlog za smanjenje i otklanjanje nasilja 27% ispitanika je predložilo da su uvedu kazne za zlostavljače, 23% ispitanika je reklo da se trebaju izbaciti iz škole učenici koji vrše nasilje, 11% ispitanika predlaže da se vode razgovori sa nasilnim učenicima od strane roditelja, nastavnika, pedagoga i sl. Mali broj učenika ili 4% predlaže da se postavi osiguranje ili policija pred školu kako bi regulirala nasilništvo, dok 3% ispitanika smatra da se treba obratiti direktoru i isti broj smatra da treba organizirati posebna predavanja i radionice na ovu temu.

Iz ovog proizilazi da je nasilje prisutno među učenicima osnovne škole, da je najčešći vid nasilja fizičko nasilje, i to da su najviše zastupljene mehaničke povrede. Kako su pokazala dosadašnja istraživanja, a također, je potvrđeno i ovim istraživanjem, spolna razlika je prisutna u nasilništvu, i dječaci su skloniji nasilju više od djevojčica. Ono što je zanimljivo, a što se pokazalo u ovom istraživanju je to da su učenici na pitanje zašto te drugi zadirkuju većinom odgovarali da ih niko ne zadirkuje, međutim, na naredno pitanje u kojem se traži da označe koje su im se stvari događale, većina učenika je doživjela neku od ponuđenih stvari, kao npr. netko ti je govorio ružne riječi, neko te gurnuo ili udario i sl. Postavlja se pitanje zbog čega je to tako. Možda učenici ne mogu da prepoznaju sve vidove nasilja ili im se događaju rijetko u životu pa smatraju da to nije jedan od vidova nasilja.

Jasno je da ovaj problem zahtijeva veliku pozornost i neophodno je da se više posvetimo ovoj problematici kako bismo poradili na mjerama za smanjenje i suzbijanje nasilja među učenicima, jer je u posljednjih nekoliko godina postao ozbiljan problem i zahtijeva punu pažnju svih nas.

LITERATURA

- Aronson, E., Wilson, T. D., i Akert, R. M. (2002). *Social Psychology*. NJ: Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Bagić, D. i Palašek, M. (2003). Problem nasilja nad djecom u Hrvatskoj, arhiv agencije PULS.
- Baldry, A. C. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child Abuse and Neglect*.
- Bilić, V. i Karlović, A. (2004). *Nasilje među djecom*. Zagreb: Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba.
- Bonnie, M. Obrađen materijal iz National Clearinghouse na temu Zlostavljanje i zanemarivanje.
- Elez, K. (2003). *Nasilništvo i samopoimanje djece osnovnoškolske dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Erdley, C. A., i Asher, S. R. (1998). Linkages between children's beliefs about the legitimacy of aggression and their behavior. *Social Development*.
- Mikljuš – Kos, A. (2002). *Dobrovoljni rad u školi*. Gračanica: Društvo za psihosocijalnu pomoć i razvijanje dobrovoljnog rada "Osmjeh".
- Olweus, D. (1998). *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Petz, B. (1997). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Puhovski, S. (2002). *Validacija upitnika o emocionalnom zlostavljanju*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Ćatić, R. (2003). *Porodična pedagogija*. Zenica: Pedagoško fakultet u Zenici.
- Rigby, K, Cox, I i Black, G. (1997). Cooperativeness and bully / victim problems among australian schoolchildren. *The Journal of Social Psychology*.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A. i Lagerspetz, K. (2000). Aggression and sociometric status among peers: Do gender and type of aggression matter. *Scandinavian Journal of Psychology*.
- Selimović, E. (2001). *Opća psihologija*. Fojnica.
- Tomić, R. i Osmić, I. (2005). *Didaktika*. Tuzla: Pedagoški fakultet Zenica.
- Tomić, R., Šehović, M. I Hatibović, Ć. (2005). *Prisutnost zlostavljanja među djecom i mladima*. Tuzla: Denfas.

-
- Vasta, R, Haith, M. M i Miller, S. A. (1998). Dječija psihologija. Zagreb: Naklada Slap.
- Žužul, M. (1989). Agresivno ponašanje: psihologijska analiza. Zagreb: Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske.

Summary

Frequent appearance between pupils in primary school is violence. What is violence? The violence is not a game, or school subject, it's a big problem of modern world.

On base of pedagogical – psychological and metodological – didactical knowledge and research we tried to introduce, examine, affirm and analyse is there violence between pupils, which model of violence we have, which pupils are victims of violence, do teachers and parents do anything to stop violence, who tyrants are and is there exist any kind of sexual difference when we are talking about violence.

For collecting data we used questionnaire which had twentifour questions. We tested pupils of VI, VII, VIII and IX class of primary school " Vuk Stefanović Karadžić " in Doboj.

We have tested onehundred pupils. Pupils where 10-15 years old.

The results of research affirm hypothesis of work, that the violence between pupils in primary school exist.

Key words: pupils, violence, primary school, victims of violence